

North Dublin Muslim National School

Ratoath Road

Dublin 7

Polasaí Gaeilge

Éanair 2021

Réamhráiteas

Tá an polasaí seo bunaithe ar Curaclam Teanga na Bunscoile 2019 do chéimeanna 1 go 4. Is iad na cuspóirí an polasaí seo ná:

- Chun cabhrú linn an Curaclam a chur i bhfeidhm agus a chur in oiriúint d'ár scoil
- Chun go mbeidh treoir chinnte againn i múineadh agus úsáid na Gaeilge
- Go mbeidh caighdeán againn mar fhoireann scoile i gcomhar an Ghaeilge i dtreo is gur féidir linn obair mar fhoireann chun an chaighdeán sin a bhaint amach.
- Chun an Cur Chuige Cumarsáideach a chur i bhfeidhm sa scoil
- Chun comhthéacs a chruthú d'úsáid na nGaeilge sa scoil
- Chun eolas a thabhairt do dhaoine nua ag obair sa scoil

Fís – An polasaí i gcomhthéacs na scoile

Ní hé an Bhéarla céad teanga formhór de dhaoine na ndaltaí as scoil seo. Is de chinne na loslamach an scoil dhaonra ar fad. Sa scoil seo cuirtear béim ar forbairt iomlán an pháiste, go háirithe forbairt shóisialta, agus acadúil. Aithnítear go foghlaimíonn páistí níos fearr nuair a bhíonn modhanna múinte éagsúla ann. Déanaimid ár ndícheall freastal ar éagsúlacht cumais na páistí.

Sa Churaclam Teanga, leagtar béim ar chumarsáid agus ar úsáid na teanga mar ghnáth-theanga bheo. Mar sin, faigheann páistí scileanna cumarsáide feidhmiúil, agus tuigeann siad luach an cultúr gaelach chomh maith.

Ag fágáil rang a sé tá súil againn go mbeidh:

- Muinín ag na páistí an ghaeilge a úsáid
- Na páistí ábalta cumarsáid simplí a dhéanamh trí Ghaeilge
- Dearcadh dearfach ag na páistí i leith an Ghaeilge.
- Na bpáistí in ann an Ghaeilge a labhairt chomh minic is féidir i rith an lae.

Aidhmeanna

Glacaimid go hiomlán leis na haidhmeanna atá luaite sa Churaclam Teanga. Tá íomhá de pháistí mar chumarsáidithe, léitheoirí, scríbhneoirí agus smaointeoirí leagtha amach i gCuraclam Teanga na Bunscoile. Taispeánann sé fís den seomra ranga bunscoile, agus tuiscint air, mar áit ina gcuirtear ar chumas na bpáistí dul chun cinn a dhéanamh ar a luas féin i dtimpeallachtaí agus trí chaidrimh atá tacúil mealltach agus a chuimsíonn gach duine. Cuirtear aidhmeanna an churaclaim i láthair i dtrí ghrúpa:

1. Fócas ar pháistí agus ar a saol
2. Cumarsáid agus ceangail páistí le daoine eile
3. Foghlaim agus forbairt teanga na bpáistí.

Cothú na Gaeilge

I gcomhairle le foireann teagaisc na scoile cinneadh ar dhírú ar na réimsí seo a leanas chun feabhas a chur ar chaighdeán na Gaeilge sa scoil:

- Gaeilgeoir na Míosa
- Seachtain na Gaeilge

Cur Chuige Cumarsáideach

Cuirtear béim ar Teanga Ó Bhéal sa scoil seo. Tuigimid go bhfuil cumarsáid i gceist sna trí ghnéithe, san ábhar teagaisc agus foghlama agus sna modhanna múinte a úsáidtear. Déanann na múinteoirí iarracht úsáid a bhaint as an nGaeilge i rith ranganna eile, mar shampla treoireacha a thabhairt san corp oideachais, ealaoin srl.

Feidhmeanna teanga airithe a mhúineadh do na páistí chun cumas a thabhairt doibh an Ghaeilge a úsáid chomh minic is féidir. Déanaimid cinnte go n-úsáidimid comhthéacsanna réalaíocha agus go mbíonn na páistí gníomhach san fhoghlaim.

Tuigimid freisin go bhfuil trí tréimhse i ngach ceacht Gaeilge:

- An Tréimhse Réamhchumarsáide
- An Tréimhse Cumarsáide
- An Tréimhse Iarchumarsáide

Sampla - Siopadóireacht

Réamhchumarsáid – Múin foclóir agus feidhmeanna nua agus bain úsáid as na modhanna múinte (An modh Díreach, Modh na Sraithe, Modh na ráite srl)

Tascanna a soláthraíonn don pháiste na struchtúir riachtanacha theanga agus ghramadaí a úsáidfeair i ngníomhaíochtaí cumarsáide.

Mar shampla: Seo airgid/ chuaigh mé isteach sa siopa agus cheannaigh mé/ ba mhaith liom...abair é

Cumarsáid – Tabhair deis do na páistí an teanga a chleachtadh tríd úsáid a bhaint as na stráitéisí – Agallaimh Beirte (Sa siopa)/ Cluiche Teanga (Feicim le mo shúilín bheag úlla agus milséain)/ Dán a rá faoi siopadóireacht

Iarchumarsáid – Obair leis na bpáistí chun stór focal agus struchtúir abairtí a bheadh riachtanach chun feabhas a chur ar a g(h)nóthachtúil a aithint.

Dul siar ar an teanga tríd úsáid a bhaint as druileanna /cleachtanna scríbhneoireachta – Ba mhaith liom .....

Feidhmeanna Teanga

- Is é is ciall le feidhm teanga ná an úsáid a bhaineann duine as an teanga chun cuspóir éigin cumarsáide a bhaint amach, mar shampla mian a chur in iúl, rud a iarraidh, cuireadh a thabhairt, cead a lorg nó easpa taitnimh a léiriú.
- Beidh na feidhmeanna teanga i gceist i ngach gné den Churaclam: Teanga Ó Bhéal Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht.
- Rangaítear iad i sé chatagóir feidhmeanna
  - Caidreamh sóisialta a dhéanamh
  - Eolas a thabhairt agus a lorg
  - Dearcadh a léiriú agus a lorg
  - Dul i gcion ar dhuine
  - Struchtúr a chur ar chomhrá
  - Soiléiriú a lorg i gcomhrá
- Beidh na feidhmeanna curtha in oiriúint don scoil seo
- Beidh feidhm teanga mar chuspóir i ngach ceacht Gaeilge

Torthaí Foghlama

Tá na torthaí foghlama den teanga ó bhéal, léitheoireacht agus scríbhneoireacht le fail ar na leathanaigh seo:

Teanga Ó Bhéal	Léitheoireacht	Scríbhneoireacht
Lth. 24 & 25	Lth. 28 & 29	Lth. 32 & 33

Céimeanna an Churaclam

Céim	Rang
Céim 1	Naíonáin Shóisearacha agus Shinsearacha
Céim 2	Rang 1 agus Rang 2
Céim 3	Rang 3 agus Rang 4
Céim 4	Rang 5 agus Rang 6

Comhtháthú na Gnéithe

Fiú go mbíonn an béim ar scil amháin i dtascanna áirithe, déanfar iarracht gnéithe an Churaclam a mhúineadh ar bhealach comhtháite chomh fada agus is féidir (braitheann sé sin ar leibhéal teanga an pháiste).

Téamaí, Straitéisí agus Modhanna Múinte

a) Téamaí

Is comhthéacs iad na téamaí seo chun na feidhmeanna teanga a mhúineadh:

- Mé féin
- Sa bhaile
- An scoil
- Bia
- Siopadóireacht
- Caitheamh aimsire
- Éadaí
- An aimsir
- Ócáidí speisialta
- An teilifís

Tá na téamaí seo bunaithe ar shaol an pháiste. Déantar forbairt ar na téamaí ó rang go rang mar is oiriúnaí do chumas na bpáistí.

b) Modhanna Múinte

Múinfear an teanga tríd úsáid a bhaint as na modhanna múinte seo a leanas:

- **An Modh Díreach** - m.s. Seo ríomhaire (taispeáin ríomhaire agus é á rá)
- **Modh na sraithe** - m.s. D'éirigh mé ar maidin, ghlan mé m'fhiacla, d'ith mé mo bhricfeasta
- **Modh na lánfhreagartha Gníomhaí** - m.s. Éist agus déan – cur suas do lámh, bí ag rith srl
- **An Modh Cioslabhartha** - m.s. Éisteacht le téipeanna, cds, caint an mhúinteora – cluiche bingo/éist agus tarraing
- **An Modh Ciosamharc** - m.s. Deilbhíní, físeáin, pictúirí ar an gclár idirgníomhachta
- **Modh na Ráite** - m.s. Is mise Ciarán...abair é (agus agallaimh ar siúl)/ Is maith liom milseáin... abair é

c) i) Straitéisí

Bainfear úsáid as na stratéisí seo a leanas chun seans a thabhairt do na páiste an teanga chleachtadh:

- Agallaimh (Cómhrá beirte, rólghlacadh)
- Cluichí Teanga
- Druileanna
- Drámaíocht
- Físeáin
- Scéalaíocht
- Filíocht
- Amhráin
- Seanfhocail
- Smarty Cat Games (cluichí bunaithe ar na téamaí difriúla sa Ghaeilge)

c) ii) **Stráitéisí - Gaeilge Neamhfhoirmiúil – úsáid na Gaeilge i rith an lae:**

- Déantar iarracht an Ghaeilge a úsáid chomh minic agus is féidir i rith an lae, i slí nádúrtha agus i gcomhthéacsanna réálíoch. Is féidir an Ghaeilge a úsáid ag amanta áirithe i rith an lae, mar shampla:
  - Am rolla
  - Teachtaireachtaí
- Déantar iarracht an modh ordaithe a sheacaint agus an foirm ceisteach a úsáid in ionaí, mar shampla:
  - Dún an doras – X
  - An féidir leat an doras a dhúnadh - v
- Bíonn frása nua á mhúineadh agus á úsáid gach seachtain.
- Roghnaímid na frásaí ag tús na scoilbhliana, bunaithe ar na feidhmeanna teanga, seanfhocail agus aon foclóir eile atá áisiúl do na páistí.
- Bainfidh múinteoirí úsáid as seanfhocal i rith na bliana, mar shampla Coicís na Ghaeilge.
- Leagtar béim speisialta ar labhairt an teanga i rith Seachtain na Gaeilge, le eachtraí suimiúil do na páistí.

Pleanáil an Mhúinteora

Tá an Polasaí Scoile don Ghaeilge seo le fáil do gach múinteoir ar fillteán acmhainní roinnte agus ar an tsuíomh idirlín scoile. Úsáideann na múinteoirí an polasaí seo chun a gcuid polasaíáil féin a chur ar aghaidh.

Déanann na múinteoirí an pleanáil seo a leanas:

- Pleanáil fhadtéarmach (Pleanáil Tearmiúla/Bliantúla)
- Pleanáil ghearrthéarmach (Pleanáil Coicíse)
- Athmhacnamh (Cúntas Míósúil)

Tugann na múinteoirí san áireamh ina gcuid pleanáil an t-am atá leagtha amach sa churaclam don Ghaeilge - trí uair is triocha nóiméad sa seachtain do na ranganna ó rang a haon go rang a sé, agus dhá uair is triocha nóiméad do na ranganna naíonán.

Áiseanna

Gach bliain, socraímid ar na háiseanna agus leabhair is oiriúnaí do chuile rang.

Éagsúlacht Cumais

Sa scoil seo déanfar iarracht freastal ar éagsúlacht cumais na bpáistí trí úsáid a bhaint as

- Modhanna múinte éagsúla
- Stratéisí éagsúla
- Tascanna difriúla

Má tá díolúine ón nGaeilge ag páiste, fanann sí sa seomra ranga de ghnáth, agus déanann sí obair struchtúrtha atá oiriúnach dá ghánna féin.

Comhtháthú le hÁbhair eile (Feach Aguisín 3)

Déanfaimid iarracht roinnt Gaeilge a úsáid chomh minic agus is féidir in ábhair dhifriúla, mar shampla

- Coirpeadachais (treoracha, cluichí, damhsaí gaelacha)
- Ealaín (dathanna, treoracha a leanúint)
- Matamaitic (uimhreas, treoracha)
- Stair (scéalaíocht, staidéar áitiúil)

- O.S.P.S. (Mé féin, mo theach, mo chairde)
- Reiligiún (Ócáidí speisialta – Eid, Ramadan)
- Tireolaíocht (logainmneacha)
- Ceol (rann agus amhráin)

Measúnú

Is cuid lárnach den phróiseas teagasc agus foghlama na Gaeilge an measúnú. Aithnimid go gcuirtear an phríomhbhéim ar chumarsáid agus ar úsáid na Gaeilge mar ghnáth-theanga cumarsáide.

Mar sin, faighimid léargas ar dul chun cinn na páistí i gach snáth den Churaclam – Eisteacht, Labhairt, Léitheoireacht agus Scríbhneoireacht.

Usáidimid an mheasúnú chun féachaint an bhfuil an páiste in ann an scil chumarsáide a ghinearálú go dtí suíomh nua.

Is féidir le múinteoirí gníomhaíochtaí foghlama níos oiriúnaí do pháistí a ranga a dhearadh bunaithe ar an eolas a fhaigheann sí ón mheasúnú.

Cuirtear san áireamh sa mheasúnú freisin dearcadh an pháiste i leith foghlaim na Gaeilge, agus a féinmhuinín chun páirt a ghlacadh i ngrúpaí nó obair péire.

Seo iad na húirlisí atá in úsáid againn:

- Tascanna agus trialacha deartha ag an múinteoir
- Dírbhreathnú an mhúinteora
- Bailiúchán d'obair agus do thionscadail an pháiste
- Próifili curaclaim
- Liosta de na bhfeidhmeanna teanga

Obair Bhaile

Cuirimid béim ar obair bhaile simplí sodhéanta. Tugtar obair bhaile scríofa do na páistí ó rang 2 ar aghaidh.

- Bíonn sé bunaithe ar an méid atá ar siúl sa scoil.
- Bíonn timpeall deich focail don litriú gach seachtain, bunaithe ar an obair ranga.
- Chomh maith le sin, déanaimid staidéar ar briathar amháin chuile seachtain
- Bíonn ar na páistí abairtí shimplí a chumadh, ag baint úsáid as na briathra agus na focail a bhíonn acu le litriú.

Forbairt Foirne

Déanaimid iarracht ag ár gcruinniú foirne cleachtadh maithe a cur os comhair an foireann go léir. Tugtar gach tacaíocht do mhúinteoirí nach bhfuil an Scrúdú Cáillíochta sa Ghaeilge déanta acu cheana – déanaimid malairt ranga chun cabhrú leo a líofaíocht a fheabhsú.

Tuismitheoirí agus an Ghaeilge

Ag cruinniú fáilte na tuismitheoirí cuirfear ina luí orthú cur chuige na scoile seo i leith múineadh agus foghlaim na Gaeilge:

- Cuirtear béim ar stratéisí taitneamhach i múineadh na Gaeilge
- Tá muid ag iarraidh dearcadh dearfach a fhorbairt agus a cothú sna páistí
- Tábhacht na Gaeilge ó thaobh fhorbairt intelectúil an pháiste

- Tábhacht na Gaeilge ó thaobh cultúir de
- Tábhacht na Gaeilge san oideachais dara léibhéal (teastas shínearach)

Comhionannas

Déanaimid iarracht dearcadh dearfach in aghaidh na Gaeilge a fhorbairt i ngach páiste. Bíonn deis ag gach páiste sa scoil seo an Ghaeilge a fhoghlaim. Ina gcuid polasaíálacht féin, cuireann gach múinteoir éagsúlacht cumais na bpáistí san áireamh.

Cur i bhfeidhm

a) Rólanna agus freagracht:

Tá an príomhoide agus múinteoirí na scoile freagrach as an bpolasaí seo a chur i bhfeidhm.

b) Spriodhata leis an bpolasaí a chur i bhfeidhm:

An scoilbhliain 2021/2022

c) Daingniú agus Cumarsáid

- Cuireadh an polasaí seo os chomhair an bord bainistíochta i mí Éanair 2021, chun é a dhaingniú
- Cuireadh in iúl do na tuismitheoirí go léir go bhfuil an polasaí ar fáil ón oifig scoile.

Athbhreithniú

a) Rólanna agus freagracht

Déanfaidh an príomhoide agus múinteoirí na scoile athbhreithniú ar an bpolasaí chun deimhin a dhéanamh go bhfuil an Curaclam Gaeilge á cur i gcrích i gceart. Rachaimid i gcomhairle freisin leis na daltaí, na tuismitheoirí agus an bord bainistíochta.

b) Slat tomhais chun an polasaí a mheas:

Beidh a fhios againn go bhfuil an polasaí á chur i bhfeidhm sa scoil má:

- leanann ullmhúchán an mhúinteora an polasaí
- labhraíonn páistí Gaeilge lasmuigh de ranganna Gaeilge agus bainann siad taitneamh aisti
- bhfaighimid aiseolas dearfach ón bhfoireann scoile/ na páistí/ tuismitheoirí/ cigirí.

Spriodhata don athbhreithniú

An scoilbhliain 2022/2023

Daingnithe i mí Éanair, 2021.

Sínithe: _____

Sínithe: _____

Dáta: _____

Aguisín 1: Frásaí Samplach

Naíonáin Shóisearachacha

1. Slán
2. Slán a phaistí! Slán a mhúinteoir!
3. Anseo/ Níl...anseo
4. Cé thusa? Mise...
5. Cad é seo/sin? Seo/Sin...
6. Oscail é sin/seo
7. Go raibh maith agat
8. Conas tá sibh? Táimid go maith
9. Tá hata orm
10. Cé leis é seo? Is liomsa é
11. Tá/Níl sé ag cur báistí
12. Dia duit/ Dia is Muire duit
13. Is maith liom/ Ní maith liom...
14. Ceangail mo bhróg/ mo chóta/ m'iallacha
15. Tabhair...dom. Seo... duit
16. Más é do thoil é
17. An maith leat...? Is/Ní maith liom...
18. Oscail/Dún an doras
19. Bigí ag rith/ag léim/ag ithe/ag ól srl
20. Tar isteach
21. Tá mé ag ól/ithe/súgradh
22. Gabh mo leithscéal
23. Eid shona duit!/ Eid mhaith duit!
24. Las an solas
25. Múch/ Cuir as an solas
26. Fáilte romhat
27. Caith/Beir an liathróid
28. An bhfuil cead agam dul go dtí an...mas é do thoil é/ le do thoil?
29. Croch suas do chóta
30. Tar amach!
31. Cad is ainm duit? ...is ainm dom
32. Níl a fhios agam
33. Bailigh na leabhair
34. Píoc suas an...
35. Cuir isteach sa bhosca/mhála é
36. Tá...uaim. Seo...duit
37. Tá/Níl an lá go breá
38. Tá an lá te/fuar
39. Tá/Nil mo chóta orm
40. Tá áthas orm

Naíonáin Shinsearachacha

1. Tá mé anseo
2. Tá/Níl sé/sí ar scoil
3. An maith leat...? Is maith/Ní maith
4. Tar isteach
5. Dia duit. Dia is Muire duit
6. Chonaic mé...
7. Cá bhfuil mo...?
8. Tá eagla orm
9. Ná bíodh eagla ort
10. Níl a fhios agam
11. Cad atá agatsa? Tá...agam
12. Tá ...nua agam
13. Tá tú ag magadh
14. An bhfuil...agat? Tá/Níl...agam
15. Ceangail iall mo bhróige/iallacha mo bhróg
16. Oscail mo bhosca/mo bhuidéal/mo chóta
17. Maith thú!
18. Tá sé tirim/fliuch
19. Tá/Níl ocras orm
20. Eid shona duit!/Eid mhaith duit
21. Oíche mhaith!
22. Tabhair seans dom...
23. Ar mhaith leat...? Ba mhaith liom...
24. Tá sceitimíní orm!
25. Tá sé in am dul abhaile
26. Tá sé in am sosa
27. Las/Múch na soilse
28. Tá sé dorcha
29. An leithreas, más é do thoil é
30. Dia duit!/Dia is Muire duit ar maidin!
31. Fáilte romhat isteach!
32. Níl mé rómhaith
33. Tá mé tinn
34. Tá ocras orm
35. Níl aon...agam
36. Táimid réidh
37. Tabhair dom..., le do thoil
38. Cuir...ort. Bain díot...
39. Táimid ag dul go dtí an leabharlann
40. Cén t-am é? Tá sé ...a chlog

Rang a 1

1. Seo í/Seo é mo chara
2. Tá mé 6 bliana/7 mbliana d'aois
3. Tá....agam
4. Tá sé go hálainn
5. Is breá liom é.
6. Cé leis é? Is/Ní liomsa é
7. Inniu an Luan/an Mháirt.
8. An bhfuil cead agam dul amach/dul go dtí an leithreas, más é do thoil é?
9. Cas ar dheis/cas ar chlé/cas timpeall.
10. An bhfuil...agat/aige/aici?
11. Tá/níl .. agam/aige/aici.
12. Tá/níl...uaim.
13. Go raibh maith agat/Go ndéana a mhaith maith duit.
14. Cuir ar siúl an teilifís.
15. Cuir as/Múch
16. Cad/Cé atá ar an teilifís?
17. Cár cheannaigh tú é sin?
18. Tá/níl...uaim, más é do thoil é.
19. Níl a fhios agam.
20. Conas atá tú/sibh?Cad é mar atá tú/sibh? Cén chaoi a bhfuil tú/sibh?
21. Tóg é go bog é!
22. Tá sceitimíní/bród/tuirse orm.
23. Is maith liom do....(ball éadaigh)
24. Tá an...go hálainn.
25. Fuair mé...nua.
26. Conas atá an aimsir? Tá sé.....
27. Inniu an..... Tá an aimsir.....
28. An t-earrach/an samhradh atá ann.
29. Tá sé go hiontach!
30. Cá bhfuil?
31. Brostaigh ort!
32. Cad é sin?
33. Cad is ainm duit? .....is ainm dom.
34. Cén aois thú?
35. Cén dath atá air?
36. An bhfuil athas/brón air?
37. Failte romhat.
38. Tar amach.
39. Níl a fhios agam.

Rang a 2

1. Bain díot do chóta/Cuir as do chóta.
2. Cheannaigh mé
3. Slán. Slán a phaistí. Slán a mhúinteoir.
4. Slán leat/ Slán agat.
5. Cá rachaidh tú tar éis na scoile.
6. Gabh mo Leithscéal, a....
7. Tá brón orm, a...
8. Cad is....ann I nGaeilge?/Cén Ghaeilge atá air?
9. Inniu an....
10. Rinne mé dearmad.
11. Ar thaitin...leat? Thaitin/Níor thaitin.
12. An bhfaca tú...aréir?
13. Chonaic mé/Ní fhaca mé.
14. An bhfuil....ar siúl inniu?
15. Tá tú ag magadh!
16. An mbeidh...againn anois? Beidh
17. Chaill mé mo.... (pheann luaidhe srl)
18. Bain triail as.
19. Tá....as láthair inniu.
20. Glanfaimid suas anois.
21. Buailtear cnag ar an doras.
22. Osclóimid na dalloga.
23. Cuir uisce ar na síolta, más é do thoil é.
24. Bhí mé ag imirt...../Ní raibh mé ag imirt.....
25. Taitníonn....liom/Ní thaitníonn....liom.
26. Os comhair, i lár, taobh thiar.
27. Caith an liathróid.
28. Beir ar an liathróid.
29. Thosaigh/níor thosaigh
30. Tá an lá ...../Níl an lá.....
31. Tá ...orm/Níl...orm.
32. Chuir mé....Níor chuir mé.
33. Ba mhaith liom/Níor mhaith liom.
34. Fuair mé/Níor bhfuair mé.
35. D'fhéach mé ar.../Níor fhéach mé ar....
36. Go raibh maith agat.
37. Conas atá sibh? Taimid go maith.
38. Cé leis é seo? Is liomsa é.
39. Dia duit/ Dia is Muire duit.
40. Ceangail mo bhróg/ mo chóta/ m'iallacha.
41. Más é do thoil é.
42. Oscail/ Dún an doras.
43. Thit...
44. Tar isteach. Gabh mo leithscéal.

Rang a 3

1. Dia duit!
2. Cad is ainm duit?
3. _____ is ainm dom.
4. Cén aois thú?
5. Táim _____ mbliana d'aois.
6. Cá bhfuil tú i do chónaí?
7. Táim i mo chónaí i _____.
8. Cé mhéad duine i do chlann?
9. Tá _____ i mo chlann.
10. Stop! Stop den _____!
11. Bhí _____ ar siúl.
12. Cén clár is maith leat?
13. Ach is maith liom _____.
14. Rossa bocht! Neasa bhocht!
15. Tá brón orm.
16. Tar éis tamaill, _____.
17. Bhí áthas/brón/fearg/
ocras/tart/eagla/tuirse ar _____.
18. Bhí an-spórt acu.
20. Cé thusa? Is mise _____.
21. ó theach go teach; ó shiopa go
siopa, ó chrann go crann, srl.
23. ... ó theach go teach
24. Tá brón orm.
25. Ceart go leor. Maith go leor.
26. Tá go maith.
27. Tá sé go hálainn.
28. Beidh cluiche peile againn.
29. Féach ar _____.
30. Chuaigh _____ ar ais _____.
31. Go tobann, ...
32. Cén saghas lae a bhí ann?
33. Lá ... a bhí ann.
34. Bhí sé...
35. Stop den phleidhclocht.
...ó chrann go crann.
37. An bhfuil... agat, más é do thoil é?
38. Lá _____ a bhí ann.
39. Cheannaigh _____ sa _____.
40. Bhí liosta fada ag Daidí.
41. Sheas siad i scuaine.
42. ... ó shiopa go siopa.
43. Bhí an-lá acu.
44. Maith thú!
45. Is breá liom _____.
46. Bualadh bos!
47. Lá grianmhar a bhí ann.
48. Féach ormsa!
49. Tá _____ briste.
50. Stop den phleidheíocht.
51. Cad atá cearr leat?
52. Tháinig an t-otharcharr ar...
53. Conas tá tú anois?
54. Táim ceart go leor.
55. Am bricfeasta a bhí ann.
56. Am _____ a bhí ann.
57. Tá cead agat.
58. Níl cead agat.
59. Mo thrua thú!
60. Isteach leat!
61. Amach leat!
62. Tabhair aire do _____.
63. Ochón! Ochón!
64. Déanfaimid _____.
65. Cuir ort _____.
66. _____ is ainm dó.
67. Tá sé imithe!
68. Cén lá atá ann inniu?
69. _____ atá ann.
70. Cén lá a bhí ann inné?
71. _____ a bhí ann.
72. Thug _____ do _____!
73. Is maith liom a bheith ag _____.
74. D'fhéach _____ ar an _____.
75. D'éist _____ leis an _____.
76. Bhí _____ ar siúl.
77. Ceart nó mícheart?
78. An bhfuil cead agam _____ a fháil?
79. Tá cead agat.
80. Níl cead agat.
81. Ar aghaidh leat.
82. Cén praghas atá air seo?
83. Seo duit _____.
84. Tá fáilte romhat.
85. Slán!
86. Slán go fóill, srl.
87. An t-earrach a bhí ann.
88. Bhí sé gaofar.
89. Rug _____ ar _____.
90. Cén mhí atá ann?
91. Cén seasúr atá ann?
92. Cén fáth?
93. an bheirt acu, an triúr acu, an ceathrar
acu,
94. an cúigear acu, an seisear acu, srl.
... a bhí ann.
95. ... a bhí ann.
96. Gabh mo leithscéal!
97. Cá bhfuil _____ go léir?
98. Is breá liom _____.
99. D'éitil _____ go hard sa spéir.

100. Bhí an _____ ag damhsa sa spéir.
 101. Chuir sé _____ san oigheann.

Rang a 4

1. Más é do thoil é.
2. An bhfuil _____ réidh fós?
3. Tá sé beagnach réidh.
4. Beidh tú ceart go leor
5. Bhí _____ go hálainn.
6. Cá bhfuil _____?
7. Cén t-am é?
8. Conas tá tú? Go huafásach.
9. Faigh _____.
10. Faigh an buidéal leighis seo.
11. Go raibh maith agat.
12. Is fuath liom _____.
13. Isteach libh!
14. Amach libh!
15. Lá breithe sona duit!
16. Mo thrua thú!
17. Níl a fhios agam.
18. Seo oideas duit.
19. Seo _____ duit.
20. Tá fáilte romhat.
21. Tabhair aire duit féin.
22. Tabhair dom an _____.
23. Tháinig _____ ar cuairt.
24. An bhfaca tú _____?
25. B'fhéidir go bhfuil...
26. Bí cúramach!
27. Cá bhfuil do spéaclaí?
28. Cá bhfuil tú?
29. Cá bhfuil tú ag dul?
30. Cé atá sa scoil inniu?
31. Cen clár teilifíse is maith leat?
32. Conas a tháinig tú ar scoil?
33. Tháinig mé ar scoil _____
34. Déan d'obair bhaile.
35. Déan deifir! Fan liomsa!
36. Féach ar _____.
37. Is beag nár _____.
38. Is fuath liom _____.
39. Lean ar aghaidh!
40. Maith an cailín!
41. Rachaimid abhaile.
42. Rachaimid go dtí _____.
43. Tá an bus anseo.
44. Tá brón orm!
45. Tabhair dom _____.
46. Táim ag _____.
47. ...más é do thoil é.
48. ...aon rud eile ag teastáil uait?
49. Cad a dhéanfaidh mé?
50. Cad atá á dhéanamh agaibh?
51. Táimid ag _____.
52. Cad atá ag teastáil ó ...?
53. Tá _____ ag teastáil ó ...
54. Cad atá ag teastáil uait?
55. Tá _____ ag teastáil uaim.
56. Cad atá cearr leat? Ceann cipín!
57. Cén praghas atá ar _____?
58. Cén saghas lae a bhí ann?
59. Lá _____ a bhí ann.
60. Chaith siad _____ ag déanamh _____.
61. D'fhág _____ slán le _____.
62. Duit féin, an ea?
63. Ní hea, do mo Dhaidí.
64. Go raibh maith agat. Tá fáilte romhat.
65. Rinne mé dearmad ar _____.
66. Seo leabhar maith.
67. Tá _____ anseo. Tá _____ cailte.
68. Tá _____ go hiontach!
69. Tar ar ais arís.
70. Tar anseo!
71. Bíonn _____ i gcónaí ag _____.
72. ... is ainm dó.
73. Ba mhaith liom peata a fháil.
74. Amach leat!
75. ... os comhair na tine.
76. Shuigh _____ in aice léi.
77. Thosaigh Guairí ag crónán.
78. Stop den _____.
79. Rinne sí dearmad ar...
80. Bhí ocras an domhain orm.
81. Tá _____ agamsa.
82. Seo _____ duit.
83. Ceart go leor!
84. Oíche mhaith!
85. Rinne _____ an bricfeasta.
86. Go raibh míle maith agat.
87. Thosaigh siad ag luascadh...
88. Thiomáin sí amach faoin tuath.
89. Shuigh siad síos sa seomra suí.
90. ...faoi chrann ard.
91. Nuair a _____, _____.
92. Go tobann, _____.
93. Féach cad a rinne tú.
94. Mise? Is ortsa an locht.
95. Ní dhearna mise aon rud.
96. Cad a bhí á dhéanamh ag _____.

97. Bhí _____ á dhéanamh ag _____.
98. Bhrúigh _____ trí thimpiste.
99. Cad atá ar siúl anseo.
100. Tá sé caillte.
101. An raibh _____ go maith?
102. Bhí/ Ní raibh.
103. Gabh mo leithscéal, a mhúinteoir.
104. Tú féin agus _____.
105. Déan an obair bhaile anocht!
106. Ní dhearna mé _____.
107. Cén fáth?
108. Tá _____ ar siúl amárach.
109. Fan istigh ag am lóin.
110. Tá brón orm, a mhúinteoir.
111. Tá brón ort anois ach beidh an-bhrón ort anocht! Beidh obair bhaile breise agat.
112. Taispeáin dom _____.
113. Tá go maith.
114. Cé na hábhair scoile is maith leat?
115. Ná bac leo!
116. Tá _____ go hálainn.
117. Cad a tharla?
118. Bhí áthas an domhain ar _____.
119. Céard é seo a Rossa?
120. Cár cheannaigh tú na héadaí sin?
121. Faisean nua, an ea?
122. Ná bí ag magadh faoi.
123. Glan do lámha.
124. Téigh go dtí an príomhoide.
125. Go bhfóire Dia orainn!
126. Is mise _____.
127. Seo é mo scéal.
128. Nuair a bhí mé _____, _____.
129. Is maith liom a bheith ag léamh.
130. Féach cad a rinne tú!
131. Tá brón orm!
132. Lá amháin, _____
133. Cé mhéad atá air seo?
134. Cén tsóinseáil a fuair tú?
135. Fuair mé _____.
136. Seo duit an tsóinseáil.
137. Gabh mo leithscéal, a shiopadóir, _____.
138. _____ in aice leis _____.
139. Mo thrua thú, _____.
140. Fuair mé _____.
141. duine, beirt, triúr, ceathrar, srl.
142. Síos an _____ leis an _____.
143. Cé leis é seo?
144. Is liomsa é. Ní liomsa é.
145. Níl a fhios agam.
146. Cén saghas lae a bhí ann?
147. Lá _____ a bhí ann.
148. Cén saghas lae atá ann?
149. Lá _____ atá ann.
150. Cén séasúr a bhí ann?
151. Tá _____ fliuch báite!
152. Bhí an-spórt acu.
153. Bhí basár na scoile ar siúl.
154. Brostaigh ort!
155. Déan deifir!
156. Ar aghaidh leat _____ !
157. ...a phleidhce!
158. Cá bhfuil tú ag dul?
159. Bhuaigh _____ an rás.
160. Ghreamaigh _____ i gcrann
- 161.

Rang a 5

1. Tá súil agam go..... mar shampla go mbeidh an aimsir níos fearr amárach/ go mbeidh an cluiche ar siúl
2. An bhfuil aithne agat ar...? Tá/ Níl. Mar shampla An bhfuil aithne agat ar Rúairí i rang a sé?
3. Is mise an duine is óige/is sine sa chlann./ Tá mé I lár baill.
4. Cad is brí le....?
5. Aon scéal nua?
6. Is cuma liom!
7. 7.Lá breá grianmhar is ea é.
8. 8.Tá mé preachta leis an bhfuacht.
9. 9.Tá mé fluich go craiceann.
10. Is fuath liom.....mar shampla an scoil/obair bhaile/ matamaitic.
11. Níl sin ceart, cóir ná cothrom.
12. 12.Ní ndearna mé dada.
13. Tá mo dhóthain ite agam.
14. Tá mé beagnach críochnaithe.
15. Ná bí buartha faoi.
16. Tá snámh an éisc agam. (Tá siad go maith aga snamh)
17. Bhí mí-ádh orm/ort.
18. Ba maith liom a bheith i mo.....
19. Cad atá cearr?
20. Bain taitheamh as.../Bain sult as.... Mar shampla 'Bain taitheamh/sult as an deireadh seachtaine/as an gcluiche/ as na laethanta saoire.'
21. Is dóigh liom go bhfuil... mar shampla 'Is dóigh liom go bhfuil an aimsir níos fearr inniú.'
22. Tá/níl fonn orm... mar shampla 'Níl fonn orm obair a dhéanamh' nó 'Tá fonn orm dul amach ag imirt cispheile'
23. Tá rírág agus ruaille buaille ar siúl.
24. Tá/ Bhí sé dubh le daoine.
25. Tá an freagra ar eolas agam.
26. Tá/Bhí mo chroí i mo bhéal.
27. B'fhéidir go bhfuil _____.
28. Bhí Séimí ina shuí ar an mbord.
29. Bhí _____ ina shuí faoin _____.
30. _____ trína chéile.
31. Cuir slacht ar _____.
32. Déan deifir!
33. Cad atá á dhéanamh agaibh?
34. Táimid ag _____.
35. Maith thú, a _____!
36. Ceart go leor.
37. Tá brón orm.
38. Mamaí bhocht!
39. Obair bhaile anois!
40. Cén t-am é?
41. Cé a ghlaoigh?
42. Ghlaoigh _____ ar _____.
43. Ní raibh aon duine ann!
44. Rith sí _____ an staighre.
45. Mhúch sí an teilifís.
46. An bhfuil cead agam dul _____?

Rang a 6

1. Tá...á lorg agam. Mar shampla; Múinteoir: 'Cad atá ar siúl agat, a .....?' Páiste: 'Tá mo chóta/mo liathróid/ mo pheann á lorg agam.'
2. Tá... an-suimiúil. Mar shampla 'Bhí an scéal sin an-suimiúil.'
3. Rugadh mé i mí.....
4. Mora duit ar maidin.
5. Ní mór dúinn..... mar shampla 'Ní mór dúinn Gaeilge a labhairt.' Nú Ní mór dúinn obair bhaile a dhéanamh.'
6. Tá mé ag obair go dian dícheallach.
7. Bhí an bua tuillte agam/ againn.
8. An bhfuil cead againn físeán a chur ar siúl?
9. Ní chreidim é.
10. An bhfuil a ndóthain ite agat/agaibh?... Tá mo dhóthain ite agam. / Tá ár ndóthain ite againn.
11. Buailfidh mé le....ar ball.
12. Cad é do thuairim faoi ? / Is é mo thuairim go bhfuil...
13. Tá sé nimhneach fuar amuigh.
14. Lá fuar fluich fiáin atá ann.
15. Is beag nár.... Mar shampla 'Is beag nár thit mé.' nú 'Is beag nár chaill mé m'airgead.'
16. Cuirfidh mé téacs chugat.
17. Déan do dhícheall. Déanfaidh mé mo sheacht ndícheall.
18. Is mise laoch na himeartha. (Bhí mé go hiontach)
19. Níl morán le déanamh...
20. Tá mé ag cur allais.
21. Níl aon mhaitheas...
22. Ghlanamar/Ghlanfaimid an seomra ó bhun go barr.
23. Is breá liom...
24. Níl tuairim dá laghad againn.
25. Fág fúmsa é! (Úsáidfidh tú an nath sin go minic i rith na gcluichí)
26. Timpiste a bhí ann.
27. Ar mhiste leat...? Mar shampla 'Ar mhiste leat cabhrú liom?.' nú 'Ar mhiste leat fanacht ciúin nóiméad?.' nú 'Ar mhiste leat rince liom?.'
28. Bhí/Tá sin thar barr.
29. Bhí sé ... a chlog.
30. Tá cnag ar an doras.
31. Cad atá cearr leat?
32. Tá ocras orm mar _____.
33. Brostaigh!
34. Comhscór atá/ a bhí ann.
35. D'fhág _____ an _____ ar an _____.
36. Nuair a _____, _____.
37. Leis sin,...
38. Go raibh maith agat.
39. Tá fáilte romhat.
40. An Aoine a bhí ann.
41. Bhí _____ ag dul as baile.
42. ... cois farraige
43. Cá bhfuil tú i do chónaí?
44. Táim i mo chónaí i _____.
45. Tar éis an dinnéir...

Aguisín 2: Gramadach

Gramadach- Naíonáin Shóisearacha

- Cé thusa? Is mise/Mise...
- Tá...ar scoil. Nil...ar scoil
- Cad é seo/sin? Seo/Sin...
- Oscail é seo/sin
- Tá hata/cóta orm
- Seo cistin. Tá mamaí **sa** chistin
- Tá/Níl mé ag ithe/ ól/súgradh
- Faigh an ....
- Conas tá sibh? Táimid go maith
- Cé leis é seo? Is liomsa é
- Tá/Níl sé ag cur báistí
- Cuir ort/Bain díot do chóta
- Is maith liom/Ní maith liom...
- Tá... ar an teilifís
- Ceangail mo bhróg srl
- Tabhair...dom. Seo duit
- Tá...ar an mbord
- Cuir...ar an mbord
- An maith leat...? Is/Ní maith liom
- Oscail/dún an doras
- Bigí ag rith/ag léim/ ag ithe/ ag ól
- Tá mé ag scuabadh/glanadh/caoineadh
- Tóg an.../Tóg rud eile
- Tá...sá mhála
- An bhfuil...sa mhála? Tá/Nil...sa mála
- Cad a fuair tú? Fuair mé...
- Féach ar an múinteoir/gcár bán/teilifís
- An maith leat? Is/Ní maith liom
- Múch/ Cuir as an solas
- Aige/aici- Cad atá ina lámh aice/aici?
- Tá mé/sé/sí ag siúl/obair/snámh/gáire
- Caith/Beir an liathróid
- Amuigh/Istigh
- Tá sé fuar/fliuch tírim
- Tá/Níl sé ag cur báistí/sneachta
- Croch suas do chóta
- Tá...uaim
- Cad is ainm duit? ...is ainm dom
- Faigh do...Seo duit é
- Bailigh na...
- Tá/Níl áthas/brón orm

Gramadach- Naíonáin Shinsearacha

- Tá mé anseo
- Tá/Níl sé/sí ar scoil
- Cad é seo/sin? Seo/sin...

- An maith leat? Is maith/Ní maith
- Cad atá sa bhosca?
- Faigh...
- Oscail an...
- Tá sé/sí ag ithe...
- Chonaic mé
- Tá eagla orm
- Cad a fuair tusa? Fuair mé...
- Cé leis é seo? Is liomsa é
- Cad atá agatsa? Tá...agam
- An bhfuil...agat?
- Tá/Nil...agam
- Cad atá sa bhosca/tralaí/mála? Tá...sa...
- Conas atá an aimsir amuigh? Tá sé tírim/fliuch/ag cur sneachta srl
- Cad a chuirfidh mé orm? Chuirfidh tú....ort
- Tá ....orm
- Cad is ainm duit/di/dó? ....is ainm dom/di/dó
- Seo í/é mo chara
- Oscail mo bhosca/bhuidéal/chóta
- Conas a tháinig tú ar scoil? Tháinig mé sa charr/ ar an mbus/ Shúil mé
- Chonaic mé...
- Cá bhfuil an....? Tá sé anseo
- An bhfuil ocras/tart/athás ort? Tá/Nil...orm
- Ar mhaith leat...? Ba mhaith liom...
- Cá bhfuil an...? Tá sé faoin mbord/ ar an mbord/ sa bhosca
- D'ith mé...agus...
- Is féidir liom...
- Is/Ní féidir leis/léi...
- Bígí ag siúl/rith/ithe/ go mall/go tapa
- Caith an liathróid/Beir ar an liathróid/Tabhair cic don liathróid
- Féach ar dheis. Féach ar chlé
- Cá bhfuil tú ag dul? Tá mé ag dul go dtí an siopa
- Cad a cheannaigh tú? Cheannaigh mé
- Las na soilse/Múch na soilse
- Cén dath atá air? Tá dath...air
- Seo í/é mo dheirfiúr/dheartháir
- Cuir an teilifís ar siúl. Cuir as an teilifís
- An bhfuil...ag léamh? Tá/Nil...ag léamh
- Cas/casfaimid...Lean/leanfaimid...Siúil/siúlfaimid
- Tá...orm/air/uirthi

Gramadach - Rang 1

- Mise..... Cé thusa?
- Seo í/Seo é mo chara
- Tá mé 6 bliana/7 mbliana d'aois
- Tá....agam
- Tá sé go hálainn
- Is breá liom é.

- Cé leis é? Is/Ní liomsa é
- Inniu an Luan/an Mháirt.
- An bhfuil cead agam dul amach/dul go dtí an leithreas, más é do thoil é?
- Cas ar dheis/cas ar chlé/cas timpeall.
- An bhfuil...agat/aige/aici?
- Tá/níl .. agam/aige/aici.
- Tá/níl...uaim.
- Go raibh maith agat/Go ndéana a mhaith maith duit.
- Cuir ar siúl an teilifís.
- Cuir as/Múch
- Cad/Cé atá ar an teilifís?
- Cár cheannaigh tú é sin?
- Tá/níl...uaim, más é do thoil é.
- Níl a fhios agam.
- Conas atá tú/sibh? Cad é mar atá tú/sibh? Cén chaoi a bhfuil tú/sibh?
- Tóg é go bog é!
- Tá sceitimíní/bród/tuirse orm.
- Is maith liom do....(ball éadaigh)
- Tá an...go hálainn.
- Fuair mé...nua.
- Conas atá an aimsir? Tá sé.....
- Inniu an..... Tá an aimsir.....
- An t-earrach/an samhradh atá ann.
- Tá sé go hiontach!
- Cá bhfuil?
- Brostaigh ort!
- Cad é sin?
- Cad is ainm duit? .....is ainm dom.
- Cén aois thú?
- Cén dath atá air?
- An bhfuil athas/brón air?
- Failte romhat.
- Tar amach.
- Níl a fhios agam.

Gramadach - Rang 2

- Bain díot do chóta/Cuir as do chóta.
- Cheannaigh mé
- Slán. Slán a phaistí. Slán a mhúinteoir.
- Slán leat/ Slán agat.
- Cleachtaí Foghraíochta
  - túslitir 's' – samplaí:
  - súil, smig, srón, sos,
  - scátaí, scuab, sobal
  - lár / críoch 'ach' – samplaí:
  - lacha, isteach, amach,
  - teach, beach, sneachta
  - críoch 'eog/óg' – samplaí:

- gráinneog, duilleog,
- fuinneog, bábóg, póg
- Cá rachaidh tú tar éis na scoile.
- Gabh mo Leithscéal, a....
- Tá brón orm, a...
- Cad is....ann I nGaeilge?/Cén Ghaeilge atá air?

- Cleachtaí Foghraíochta
  - lárilitir ‘á’ – samplaí:
  - bán, mála, spád, dán,
  - dána, lán
  - lár / críoch ‘é’, ‘í’ – samplaí:
  - sé, téad, péint, mé féin,
  - pís, Mímí, teidí, rís
  - lárilitir ‘ó’ – samplaí:
  - lón, mór, srón, bróga,
  - cófra, Róló, ól, ordóg
  - críoch ‘ín’ – samplaí:
  - Cinnín, báibín, gligín, Pincín, clúidín

- Inniu an....
- Rinne mé dearmad.
- Ar thaitin...leat? Thaitin/Níor thaitin.
- An bhfaca tú...aréir?
- Chonaic mé/Ní fhaca mé.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - críoch ‘aí’ – samplaí:
  - criospaí, brioscaí, málaí
  - hataí, scátaí, speaclaí
  - críoch ‘cht’ – samplaí:
  - teacht, ocht, seacht,
  - rothaíocht
  - críoch ‘ís’ – samplaí:
  - pís, rís, leitís, arís, teilifís
  - lár / críoch ‘ón’ – samplaí:
  - lón, fón, brón, Dónal,
  - scón

- An bhfuil....ar siúl inniu?
- Tá tú ag magadh!
- An mbeidh...againn anois? Beidh
- Chaill mé mo.... (pheann luaidhe srl)
- Bain triail as.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - lár – críoch ‘at’ – samplaí:
  - cat, hata, mata, peata,
  - bata, scata, scata cat

- Fuaimeanna an scéil 'ch': ach, féach, nocht, bocht, teacht, luch, buachaill
- Fuaimeanna an scéil 'ch': chuala, chuaigh, chonaic, cheannaigh, beagnach
- críoch 'aí' – samplaí: hataí, mataí, málaí, scátaí, tralaí

- Tá.....as láthair inniu.
- Glanfaimid suas anois.
- Buailtear cnag ar an doras.
- Osclóimid na dalloga.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - focal le 'clár' – samplaí: clár lottó, clár bia, clár leanaí, clár nuachta
  - críoch 'ín' – samplaí: muicín, Pincín, Crúibín, Rubaillín, cipín, cailín
  - críoch 'án' – samplaí: caisleán, luascán, milseán, ciseán, sparán
  - críoch 'án / ín' – samplaí: cliabhán, ciseán, arán, gligín, báibín, clúidín

- Cuir uisce ar na síolta, más é do thoil é.
- Bhí mé ag imirt...../Ní raibh mé ag imirt.....
- Taitníonn....liom/Ní thaitníonn.....liom.
- Os comhair, i lár, taobh thiar.
- Caith an liathróid.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - focal le 'ag' – samplaí: ag rothaíocht, ag tafann, ag súgradh, ag troid
  - Fuaimeanna: críoch 'ch': luch, amach, isteach, ach, teach, báisteach

- Beir ar an liathróid.
- Thosaigh/níor thosaigh
- Tá an lá ...../Níl an lá.....
- Tá ...orm/Níl...orm.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - lár-litir 'ó' – samplaí: lón, scón, fón, brón, cóta, Róló, stól, clós
  - Fuaimeanna: 'á': hurá, clár, breithlá, cá, pláta, lá, ciseán, cáca
  - Fuaimeanna: críoch 'óg': bróg bábóg, luchóg, calóga

- Chuir mé....Níor chuir mé.
- Ba mhaith liom/Níor mhaith liom.
- Fuair mé/Níor bhfuair mé.
- D'fhéach mé ar.../Níor fhéach mé ar....

- Cleachtaí Foghraíochta
  - críoch 'aí' – samplaí: criospaí, brioscaí, málaí, éadaí, scátaí, spéaclaí

- Go raibh maith agat.
- Conas atá sibh? Taimid go maith.
- Cé leis é seo? Is liomsa é.
- Dia duit/ Dia is Muire duit.

- Cleachtaí Foghraíochta
  - críoch 'án' – samplaí: caisleán, luascán, milseán, ciseán, sparán

- Ceangail mo bhróg/ mo chóta/ m'iallacha.
- Má's é do thoil é.
- Oscail/ Dún an doras.
- Thit...
- Tar isteach. Gabh mo leithscéal.
- Cleachtaí Foghraíochta
  - Dul siar ar gach cleachtaí foghraíochta
  - séimhiú 'h' – samplaí: teilifís mhór/ teilifís bheag, bábóg mhór/ babóg bheag
  - lárilitir 'á' – samplaí: bád, caisleán, spád, arán, surfáil, lapadáil, milseán
  - Fuaimeanna: críoch 'a': sásta, crosta, Rossa, Neasa, lacha, pluda

Gramadach - Rang 3

- An maith? / Is maith / Ní maith
- liom, leat, leis, léi
- Glan, Cuir: Ghlan mé, ghlan tú, ghlan sé / sí, ghlanamar, ghlan sibh, ghlan siad. Chuir mé, chuir tú, chuir sé / sí, chuireamar, chuir sibh, chuir siad
- Foghraíocht a agus á
- An bhfuil? Tá / Níl
- orm, ort, air, uirthi
- Fág, Ith
- D'fhág mé, d'fhág tú, d'fhág sé / sí, d'fhágamar, d'fhág sibh, d'fhág siad
- D'ith mé, d'ith tú, d'ith sé / sí, d'itheamar, d'ith sibh, d'ith siad
- Foghraíocht, e agus é
- Cé mhéad airgid atá acu?
- aon euro amháin, dhá euro, trí euro, ceithre euro, cúig euro, sé euro, seacht euro, ocht euro,
- naoi euro, deich euro, fiche euro
- Ceannaigh, Bailigh
- Cheannaigh mé, cheannaigh tú, cheannaigh sé / sí, cheannaíomar, cheannaigh sibh, cheannaigh siad
- Bhailigh mé, bhailigh tú, bhailigh sé / sí, bhailíomar, bhailigh sibh, bhailigh siad
- Foghraíocht, i agus í
- Ghlan, d'fhág, cheannaigh, bhailigh
- Na Dathanna
- Foghraíocht o agus ó
- Thuas staighre / Thíos staighre
- Tá an leaba thuas staighre
- Tá an folcadán thíos staighre
- Glan, Cuir
- (níor) ghlan mé (níor) ghlanamar
- (níor) ghlan tú (níor) ghlan sibh
- (níor) ghlan sé / sí (níor) ghlan siad
- (níor) chuir mé (níor) chuireamar
- (níor) chuir tú (níor) chuir sibh
- (níor) chuir sé / sí (níor) chuir siad
- Foghraíocht — u agus ú
- Laethanta na seachtaine
- Na séasúir
- Fág: D'fhág mé, Níor fhág mé

- Foghraíocht — ár agus án
- Réamhfhocail: dom, duit, dó, di
- Cá bhfuil an luch? sa, ar an, ag an, faoin
- Ceannaigh: (níor) cheannaigh mé, (níor) cheannaigh tú, (níor) cheannaigh sé / sí, (níor) cheannaíomar,
- (níor) cheannaigh sibh, (níor) cheannaigh siad
- sa + h: sa mhála, sa bhosca, sa pháirc, sa ghloine
- An t-am
- An aidiacht shealbhach
- Is maith liom / is fearr liom / ní maith liom
- Foghraíocht — ád, ás, ág
- Céimeanna comparáide: beag / níos lú; mór / níos mó
- Isteach / Istigh: Tá an cat ag dul isteach sa teach. Tá an cat istigh sa teach.
- An aidiacht shealbhach: mo + h mo bhróga; do + h do bhróga
- Ar ...? Ar ghlan? Ar cheannaigh? Ar dhúisigh? Ar bhris? Ar dhún? Ar chaith?
- An t-am
- Foghraíocht – ól, ón, óg
- Bris, Dún: brisfidh mé, brisfidh tú, brisfidh sé / sí, brisfidimid, brisfidh sibh, brisfidh siad; dúnfaidh mé,
- dúnfaidh tú, dúnfaidh sé / sí, dúnfaimid, dúnfaidh sibh, dúnfaidh siad
- An aidiacht shealbhach: Tá mé i mo chónaí; Tá tú i do shuí; Tá sé ina chodladh
- An t-ainm bhriathar
- Laethanta na seachtaine
- An féidir leat? / Is féidir liom / Ní féidir liom
- Foghraíocht — ór, ós
- Ag comhaireamh: na huimhreacha pearsanta: 1–6; duine amháin, beirt, triúr, ceathrar, cúigear, seisear;
- bunuimhreacha: 1–6; aon bhríste amháin, dhá bhríste, trí bhríste, ceithre bhríste, cúig bhríste, sé bhríste
- Ceannaigh, Bailigh: ceannóidh mé, ceannóidh tú, ceannóidh sé / sí, ceannóimid, ceannóidh sibh,
- ceannóidh siad; baileoidh mé, baileoidh tú, baileoidh sé / sí, baileoidimid, baileoidh sibh, baileoidh siad
- An aidiacht shealbhach
- Laethanta na seachtaine
- Beidh ... Ní bheidh
- An féidir leat? / Is féidir liom / Ní féidir liom
- Foghraíocht — úr, ún, ín, ís

Gramadach - Rang 4

- Inné + 'h' / Ar? / Níor Ghlan mé, Chuir mé, Cheannaigh mé, Bhailigh mé
- Aois: aon bhliain d'aois, dhá bhliain d'aois, trí bliana d'aois, ceithre bliana d'aois, cúig bliana d'aois, sé bliana d'aois, seacht mbliana d'aois, ocht mbliana d'aois, naoi mbliana d'aois, deich mbliana d'aois
- Mothúcháin
- Ard, íseal
- Réamhfhocail: orm, ort, air / uirthi, orainn, oraibh, orthu
- Ag rith, ag imirt peile, ag imirt haca, ag iomáint, ag canadh, ag rince, ag snámh, ag léamh.
- Glanaim, Ceisteach: An nglanann tú ...? Diúltach: Ní ghlanaim
- Isteach / Istigh
- Réamhfhocail: agam, agat, aige / aici, againn, agaibh, acu
- Is maith liom ... Ní maith liom ... Is breá liom ... Ní breá liom ...
- Is féidir liom ... Ní féidir liom ...
- Réamhfhocail: liom, leat, leis / léi, linn, libh, leo
- Cuirim ... Ceisteach / Diúltach

- Amach / Amuigh
- deich, fiche, tríocha, daichead, caoga, seasca, seachtó, ochtó, nócha, céad
- dhá chéad, trí chéad, ceithre chéad, cúig chéad, sé chéad, seacht gcéad, ocht gcéad, naoi gcéad, míle
- Céimeanna comparáide: níos saoire / níos daoire
- Réamhfhocail: Bhain mé ... díom, díot, de / di , dín, díbh, díobh
- Ceannaím ... / Bailím ... Ceisteach / Diúltach
- Sa + h: Tá tarbh sa pháirc.
- Uathu agus iolra: bád / báid, úll / úlla, cailín / cailíní
- Bunuimhreacha: 1–6: aon bhosca amháin, dhá bhosca, trí bhosca, ceithre bhosca, cúig bhosca, sé bhosca
- Bunuimhreacha 7–10 + urú: seacht mbosca, ocht mbosca, naoi mbosca, deich mbosca
- Céimeanna comparáide: mór, níos mó; beag, níos lú; sean, níos sine; óg, níos óige; maith, níos fearr; olc, níos measa; lag, níos laige; láidir, níos láidre; fada, níos faide; gearr, níos giorra
- An aidiacht shealbhach: mo + séimhiú: mo bhróg; do + séimhiú: do mhála; a + séimhiú: a gheansaí (buachaill); a: a geansaí (cailín)
- Glanaim ... Cuirim ...; Ceisteach / Diúltach
- Cad is ainm ...? Cad is ainm duit? ... is ainm dom.
- Réamhfhocail: dom, duit, dó / di, dúinn, daoibh, dóibh
- Glanfaidh mé, Ceisteach / Diúltach
- Treoanna: tuaisceart / deisceart / oirthear / iarthar
- Urú: ar an, ag an, in aice, leis an, faoin; mb ... gc ... ng ... bp ... bhf ...
- Réamhfhocail: roimh: romham, romhat, roimhe / roimpi; faoi: fúm, fút, faoi / fúithi
- Is breá liom ... / Ní maith liom ...
- Cuirfidh mé; Ceisteach / Diúltach
- An aidiacht shealbhach agus urú: mb ... ng ... bp ... bhf ... gc ... dt ...
- Orduithe: Las an tine, Ceannaigh na ticéid, Múch an teilifís, Las an solas, Píoc suas na páipéir, Faigh an cianrialtán
- An aidiacht shealbhach: Tá mé i mo chónaí i mBaile Átha Cliath, Tá tú i do chónaí i gCill Dara, Tá sé ina chónaí i gCorcaigh, Tá sí ina cónaí i Luimneach, Táimid inár gcónaí i Sligeach, Tá sibh in bhur gcónaí i mBéal Feirste, Tá siad ina gcónaí i nGaillimh.
- Treonna: faoin, ar an, taobh thiar den, os comhair, in aice an, ar crochadh ón ...
- Réamhfhocail: ó: uaim, uait, uaidh / uaithi; as: asam, asat, as, asti
- Glanfaidh mé / Cuirfidh mé; Ceisteach / Diúltach
- Na huimhreacha: aon déag, dó dhéag, trí deag, ceathair déag, cúig déag ... fiche
- Réamhfhocail: chuig – chugam, chugat, chuige, chuici
- Uimhreacha: Tá uimhir a deich ar a chóta. Tá uimhir a cúig déag ar a cóta. Tá uimhir a fiche ar a cóta.
- Tá uimhir a sé ar a chóta. Tá uimhir a naoi ar a cóta. Tá uimhir a hocht déag ar a chóta.
- Ceannóidh mé / Baileoidh mé, Ceisteach / Diúltach
- Dathanna: comh bán le; comh dearg le; comh dubh le, lch 149
- Ag snámh, ag imirt peile, ag rith, ag léamh
- Na huimhreacha pearsanta: duine, beirt, triúr, ceathrar, cúigear, seisear, seachtar, ochtar, naonúr, deichniúr

Gramadach do Rang a 5

- Aimsir Caite – an chéad réimniú
- Ag comhaireamh daoine: duine, beirt ... deichniúr
- Réamhfhocail: -ar, ag
- Is ... é / í (slite beatha)
- Aimsir Caite – an dara réimniú

- Uimhreacha: an chéad áit ... t-ochtú háit
- Réamhfhocail: ó
- An Aidiacht Shealbhach: mo, do a, a
- An Aimsir Láithreach- an chéad réimniú
- Ag comhaireamh airgid: deich ... fiche euro
- Orduithe: ceannaigh, bailigh, éirigh
- Réamhfhocail: liom, leat ... leo
- An aidiacht shealbhach: mo, do a, a
- An Aimsir Láithreach- an dara réimniú
- Orduithe: tosaigh/dúisigh/ordaigh/diúltach/ceisteach
- Réamhfhocail: do
- An Aimsir Fháistineach- an chéad réimniú
- Focail do ceisteanna; conas, cathain, cén áit, cén fáth, cé
- Uatha / lolra
- Réamhfhocail: faoi
- Na céimeanna comparáide
- An t-am; leath uair agus ceathrú tar éis/ ceathrú chun
- Briathra: an aimsir fháistineach – an dara réimniú
- Réamhfhocail: as
- An Aidiacht Shealbhach,
- Réamhfhocail: chuig
- Briathra Neamhrialta: déan(rinne, déan, déanfaidh)
- Uimhreacha 1–30
- Briathra Neamhrialta, Feic (Chonaic, feic, feicfidh)
- An t-am: tar éis, go dtí (5, 10, 15 srl)
- Uimhreacha 30-50
- Uatha / lolra
- Na Briathra Neamhrialta. Bí
- Urú
- An Aidiacht Shealbhach

Gramadach Rang a 6

- An Aidiacht Shealbhach
- Réamhfhocail: Ar, ag
- Focail do ceisteanna
- An Aimsir Chaite: An chéad réimniú/ An dara réimniú
- Ag comhaireamh 1-50
- Réamhfhocail: le / ó
- Séimhiú/urú/gutaí
- Aimsir Láithreach: An chéad réimniú/An dara réimniú
- Orduithe
- Aimsir Chaite, An Aimsir Fháistineach: An chéad réimniú/ An dara réimniú
- Ag comhaireamh airgid: deich-céad euro
- Réamhfhocail: do/faoi
- Briathra neamhrialta: déan, feic
- Réamhfhocail: as/chuig
- Isteach / istigh
- Amach / amuigh,

- Briathra neamhrialta: bí/téigh
- Laethanta na seachtaine
- Ag comhaireamh daoine: duine, beirt ... deichniúr
- Réamhfhocail: roimh
- Caol le caol / Leathan le leathan
- Treonna
- Briathra neamhrialta: Tar/ Faigh
- Réamhfhocail: i
- An t-am
- Réamhfhocail: thar
- Briathra neamhrialta, Aimsir Chaite / Láithreach / Fháistineach: clois / abair
- Ar bharr / ar chúl / in aice / ar imeall / os comhair
- Briathra neamhrialta Aimsir Chaite / Láithreach / Fháistineach Tabhair / Ith
- Diúltach / Ceisteach
- Réamhfhocail: idir
- An t-am
- Briathra neamhrialta: Aimsir Chaite / Láithreach / Fháistineach: beir
- Na Míonna
- Suas /síos / thuas / thíos

Aguisín 3: Frásaí Úsáideach

Frásaí Le nÚsaid Sa Chlós

- Tá sé in am dul isteach.
- Bhuail an clog. Tá an sos thart.
- Cé'n cluiche a bheidh againn?
- Tabhair seans dom/dí do _____.
- Píoc suas an bruscar.
- Cá bhfuil an muinteoir? Cá bhfuil _____?
- Tá an múinteoir ag teacht. Tá _____ ansin.
- Tá an múinteoir ansin.
- Thit _____.
- Ghortaigh _____ - a glúin/ghlúin, a lámh, a cos/a chos srl.
- An bhfuil cead ag __ dul go dtí an leithreas.
- Tá mé ag sugradh le _____. Ta _____ ag súgradh liom/linn.
- Níl éinne ag sugradh le _____.
- An feidir linn _____ a imirt? (cispheil, tig srl)

Focail agus frásaí le núsáid i rith rang Corp Oideachais

- Seas. Rith. Léim. Stop. Cas timpeall. Siúl. Siúl ar aghaidh. Siúl go tapa- go mall.
- Téigh ar dheis, ar chlé
- Caith an liathróid.
- Tabhair dom an hula hoop.
- Rith go dtí an líne bán/gorm/buí. (Siúil, léim, téigh ar do ghluine)
- Sín amach do lámha/chosa. Sín do mhúineál.
- Ar an gclós- rith go dtí an dréimire, fuinneog, triantán, cearnóg, dronuilleog, doras, geata, ráille/ráillí.
- Caith an liathróid. Déanaigí ciorcal. Seasai. Suigí. Beir lámh le do chara.
- Bain triail as. Tóg go bog é. Tóg/tógaigí sos. Tarraing isteach d'annáil. Lig amach d'annáil.
- Cluichí -Duir Ó Grádaigh, Cé'n tam é a mhactíre? Tá sé a dó a chlog srl. Tá sé leath uair taréis a seacht. Tá sé in am dinnéar.
- Cispheil. Cuir an liathróid sa chiseán. Ná caith ró ard é. Tabhair domsa é. Tabhair do Mháire é. Tabhair seans dom. (seans eile) Mise an chéad duine eile. Ní bhfuair mé seans. Ní fhaca mé é. Is mise an réiteoir.
- Beidh cluiche peile againn (sacair)
- An bhfuil cead againn/agam dul sa ghrúpa sin?
- Tá an cluiche thart.
- Éistigí leis an bhfeadóg
- Cad iad na rialacha?
- Bhris sí na rialacha.
- Tosóimid arís.

Focail agus frásaí le núsáid i rith rang Ealaíne

- Tarraing an pictiúr. Cad a tharraing tú? Tharraing mé... Líon isteach Dathaigh. Tóg amach an peint, na criáin, na pinn luaidhe, na cailceanna, na paipéirí.
- Gearr é. Faigh siosúir. Ná doirt é. Glanaigí suas. Cuir uisce sa phota. Cuir péint amach sa tráille. Cé'n dath atá sa phictiúr?.
- Cad iad na dathanna a d'úsáid an t-ealaíontóir?
- An maith leat an pictiúr? Cé'n fáth?.
- Tá na dathanna go deas. Tá _ ag barr /bun /i lár an phictiúr.

- Croch suas é. Ta sé go hálainn. An bhfuil tú sásta leis? Ta pictiúr Nicole go deas? Is maith liom/ Ní maith liom...
- Is fearr liom dath _---- ná dath _____.
- Úsáidfidh mé an dath seo.
- Na dathanna buí gorm oráiste, glas, donn, dubh, bán, corcra, dubhgorm srl.
- Meascaigh dubh agus bán chun liath a dhéanamh.
- Bí cúramach leis an bpéint.
- Na crutanna éagsúla- ciorcal, triantán srl
- Níl aon peint fágtha. An bhfuil dóthain --- agat?
- Cníotáil. Tá olann agus snáthaidí agam. Déanfaidh mé _____ a chnriotail.
- Tá an snáth measctha. Chaill mé mo snáthaid. Tá me críochnaithe. Níl me críochnaithe fós.
- An dtógfaidh mé abhaile é. Tógaigí abhaile na pictiúir anois.
- Cré- Múnlaigh an chré agus dean pota/aghaidh. An bhfuil sé mín/garbh? Tá sé deacair é a mhúnlú (éascaí)
- Ní feidir liom... Is feidir liom
- An gcuirfidh tú isteach sa chomórtas é? Cuirfidh mé. Ni doigh liom. B'fheidir go gcuirfidh mé

Aguisín 4: Focail Ard-Mhnicíochta

Seo iad an 200 Focail Ardmhnicíochta agus bíonn solúbthacht i gceist anseo do ranganna:

sa	léim	ithe	stop	bí
sí	chuaigh	hata	chrann	shuigh
siad	liathróid	páistí	ba	lámh
seo	súgradh	mála	bheag	gasúr
go	ó	ach	féin	fliuch
na	chonaic	sneachta	teacht	dheas
is	tú	luí	arís	d'fhéach
mé	do	orm	agam	bocht
daidí	tháinig	rinne	slán	carr
rith	gáire	mhaith	leir	snámh
maith	raibh	caoineadh	cistin	gasta
liom	cat	í	ubh	faoin
níl	gach	cé	ná	dhéanamh
isteach	chuig	trí	chodladh	ais
mamaí	leat	trá	chaith	seomra
le	teach	bainne	leabhar	lá
amach	scoil	uisce	d'oscail	oíche
anois	fear	dona	ól	mbord
dul	thosaigh	as	liomsa	chathaoir
amárach	sásta	i	d'amharc	stad
mór	fuair	air	béar	bán
ní	cá	deas	nach	babaí
beag	mise	mhamaí	muid	caint
suas	deir	beidh	madra	pháirc
leis	sin	duine	cheannaigh	dúirt
mo	chuir	siúl	úll	phoist
bhfuil	siopa	cad	tae	leo
ina	ghairdín	thug	níor	ghé
ann	thig	nua	leanaí	fosta
féach	rothar	cara	lán	fóill
é	ansin	tábla	iad	daideo
	rud	duit	dearg	brioscaí
	obair	agat	cuir	acu
	leaba	d'ith	bosca	teidí
	freisin	ocras	féidir	rug
	atá	mhála	eile	mamó
	anseo	linn	mamó	inniu
	san	dtí	cailín	dána
	thit	abhaile	doras	capall
	síos	thóg	d'imigh	

Agusín 5: Seanfhocail Samplach

1. Is minic a bhris béal duine a shrón.
2. Is bin béal ina thost.
3. Is fear rith maith ná drochsheasamh.
4. Is fear an tsláinte ná an táinte.
5. Ní féidir sparán síoda a dhéanamh de chluais muice.
6. Ná díol do chearc lá fluich.
7. Cuir síoda ar ghabhar ach is gabhar i gcónaí é.
8. Ní féidir olann a bhaint de ghabhar.
9. Den duine an t-éadach.
10. Níl aon tintéan mar do thinteán féin.
11. Is gaire cabhair Dé ná an doras.
12. Mol an óige agus tiocfaidh sí.
13. Ní hé lá na báistí lá na bpáistí.
14. Ní hé lá na gaoithe lá na scolb.
15. Is olc an ghaoth nach séideann do dhuine éigin.
16. Tús maith leath na hoibre.
17. Bíonn gach tús lag.
18. Ní thagann ciall roimh aois.
19. Bíonn blas ar an mbeagán.
20. Nuair a bhíonn an bog lán is maith leis na cnámha síneadh.
21. Is maith an tanlann an t-ocras.
22. Is maith an t-iománaí an té a bhíonn ar an gcláí.
23. An rud is annamh is iontach.
24. Ní bhíonn in aon rud ach seal.
25. Giorraíonn beirt bother.
26. An té nach bhfuil láidir ní foláir dó bheith glic.
27. Bíonn adharca fada ar nab a thar lear.
28. Aithníonn ciaróg ciaróg eile.
29. Briseann an dúchas trí shúile an chait.
30. Cad a dhéanfadh mac an chait ach luch a mharú?
31. Filleann an feall ar an bhfeallaire.
32. Is glas iad na cnoic i bhfad uainn ach ní féarach.
33. Is maith an scéalaí an aimsir.
34. Is measa a ghlam ná a ghreim.
35. Is minic a rug cú mhall ar ghioirria.
36. Is minic ciúin ciontach.
37. Mair a chapaill agus gheobhaidh tú fear.
38. Marbh le tae, marbh gan é.
39. Ná bac le mac an bhacaigh is ní bhacfaidh mac an bhacaigh leat.
40. Ní féidir capall rása a dhéanamh d'asal.
41. Ní neart go cur le chéile.
42. Ní luibh ná leigheas in aghaidh an bháis.
43. Nuair a bhíonn an cat amuigh bíonn an luch ag rince.
44. Tar éis a thuigtear gach bert.